

Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет соціальних наук
Кафедра журналістики

Пояснювальна записка
до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему «Специфіка створення рецензій
для літературно-мистецького журналу»

Виконав: студент IV курсу, групи СН-312
Спеціальності 061 «Журналістика»
(шифр і назва спеціальності)

Резніченко Вадим Анатолійович
(прізвище та ініціали)

Керівник: д.ф.н., проф. Погребна В.Л.
(прізвище та ініціали)

Рецензент: к. філос. н., доц. Гайворонська Т.О.
(прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2026 р.

НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Факультет соціальних наук

Кафедра журналістики

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність: 061 «Журналістика»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Протокол № 2
«16» березня 2025 року

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу бакалавра
студента групи СН-312

Резніченка Вадима Анатолійовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Специфіка створення рецензій для літературно-мистецького журналу»

керівник роботи докт. філолог. н., проф. Погребна В.Л.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом НУ «Запорізька політехніка» від «22» 04
2026 року № 167

2. Строк подання студентом роботи 10. 05. 2026

3. Вихідні дані для роботи: праці таких журналістикознавців, як М. Василенко, В. Здоровега, О. Іванова, В. Карпенко, К. Кузьменко, І. Михайлин та ін.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які належить розробити):

1. Літературно-мистецька періодика сучасної України як сегмент мас-медійного простору

1.1 Особливості функціонування сучасних українських літературно-мистецьких журналів

1.2. Специфіка рубрик, де представлені рецензії

2. Своєрідність жанру рецензії

2.1 Визначення поняття «рецензія» в журналістикознавстві

2.2 Види рецензій

3. Особливості створення рецензій для літературно-мистецького журналу

3.1 Проблемно-тематичні особливості рецензій

3.2 Процес написання текстів

5. Перелік графічного матеріалу: _____

6. Консультування розділів роботи

Розділ	Консультант	Завдання видав		Завдання прийняв	
		підпис	дата	Підпис	дата
Вступ	Погребна В.Л.		11.11.25		11.11.25
I	Погребна В.Л.		25.12.25		25.12.25
II	Погребна В.Л.		22.01.26		22.01.26
III	Погребна В.Л.		12.02.26		12.02.26
Висновки	Погребна В.Л.		19.03.26		19.03.26
Додатки	Погребна В.Л.		01.04.26		01.04.26

7. Дата видачі завдання: «02» вересня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітки
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень 2025	
2	Аналіз журналістичнознавчого матеріалу	листопад 2025	
3	Написання вступу	грудень 2025	
4	Написання розділу 1	січень 2026	
5	Написання розділу 2	лютий 2026	
6	Написання розділу 3	березень 2026	
7	Написання висновків	квітень 2026	
8	Оформлення роботи	травень 2026	
9	Захист роботи	червень 2026	

Студент

(підпис)

Резніченко В.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Погребна В.Л.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПЕРІОДИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ЯК СЕГМЕНТ МАС-МЕДІЙНОГО ПРОСТОРУ.....	10
1.1. Особливості функціонування сучасних українських літературно- мистецьких журналів.....	10
1.2. Специфіка рубрик, де представлені рецензії.....	15
РОЗДІЛ 2. СВОЄРІДНІСТЬ ЖАНРУ РЕЦЕНЗІЇ.....	19
2.1. Визначення поняття «рецензія» в журналістичнознавстві	19
2.2. Види рецензій.....	23
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ РЕЦЕНЗІЙ ДЛЯ ЛІТЕРАТУРНО- МИСТЕЦЬКОГО ЖУРНАЛУ.....	28
3.1. Проблемно-тематичні особливості рецензій	28
3.2. Процес написання текстів.....	32
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	40
ДОДАТКИ.....	45

РЕФЕРАТ

Текст кваліфікаційної роботи бакалавра «**Специфіка створення рецензій для літературно-мистецького журналу**» становить 53 сторінки. Для виконання дослідження опрацьовано 50 джерел.

Предмет дослідження: проблемно-тематичні, жанрові, стильові особливості рецензій у літературно-мистецькій періодиці, процес написання рецензій.

Об'єкт дослідження: рецензії для літературно-мистецького журналу «Парус».

Мета роботи: розглянути жанрово-тематичні та структурні особливості жанру рецензії, створити три рецензії для літературно-мистецького журналу «Парус».

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань:**

- окреслити особливості функціонування сучасних українських літературно-мистецьких журналів;
- визначити специфіку рубрик, де представлені рецензії (на прикладі журналів «Дніпро», «Київ»);
- систематизувати теоретичні та літературно-критичні погляди на жанрову природу рецензії;
- виокремити види рецензій, їх тематичний діапазон;
- виявити особливості створення рецензій для літературно-мистецького журналу;
- проаналізувати процес написання трьох рецензій, їх проблемно-тематичні особливості.

Методологічну й теоретичну основу роботи становлять праці таких журналістикознавців, як М. Василенко, В. Здорова, О. Іванова, В. Карпенко, К. Кузьменко, І. Михайлин та ін., вони розглядають деякі окремі питання, пов'язані з жанровою специфікою рецензій.

Методи дослідження: аналізу і синтезу, проблемно-тематичний аналіз, спостереження, описово-аналітичний.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній було здійснено спробу визначити місце рецензії у сучасному літературно-мистецькому дискурсі, окреслити її проблемно-тематичні, жанрово-стильові особливості, а також спробу написання рецензій для літературно-мистецького журналу «Парус», окреслення специфіки їх створення.

Сфера застосування: матеріали кваліфікаційної роботи бакалавра можуть бути використані під час подальших наукових розробок, при підготовці лекційних та практичних занять з курсів «Газетно-журнальне виробництво: контент, продукт, промоція», «Теорія та методика журналістської творчості», при написанні курсових, кваліфікаційних робіт студентами освітньої програми «Журналістика», в практичній діяльності працівників друкованих та інтернет-медіа.

**ЖУРНАЛ, ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ ЧАСОПИС, ЖАНР,
РЕЦЕНЗІЯ, ПРОБЛЕМА, ТЕМА**

ВСТУП

Система жанроутворення в сучасній журналістиці представляє собою надзвичайно складну, динамічну, часом малопрогнозовану організацію творчого процесу, що має на меті в кінцевому результаті сприяти поліпшенню сприймання читачем інформації. Проблемі вивчення системи журналістських жанрів присвячені наукові дослідження М. Василенка [5; 6], В. Здоровеги [14-17], В. Карпенка [21; 22], К. Кузьменко [27], І. Михайлина [32] та ін. Праці цих учених дають змогу синтезувати досвід різних журналістикознавчих шкіл, виробити загальні підходи до трансформаційних процесів і пояснити вітчизняну специфіку жанротворення.

Надзвичайним є трансформаційний потенціал жанру рецензії. Це пов'язано з тим, що рецензія має у своєму розпорядженні п'ять цілеустановок: інформувати (відповісти на основні питання: хто, що, де, коли); оцінювати (виказувати аксіологічне судження відповідно до визначеної шкали, самого реципієнта та/або потенційної аудиторії); аргументувати (аргументовано довести правомірність викладеної оцінки на основі аналізу рецензованого твору); рекламувати (повідомляти ті відомості про рецензований об'єкт, які можуть привабити реципієнта, і одночасно приховати негативні сторони об'єкта); впливати на поведінку реципієнта.

Жанр рецензії є невід'ємною складовою літературно-мистецького процесу України і відповідно представлений на сторінках літературно-мистецької журнальної періодики, що зумовлює необхідність детального вивчення жанрової своєрідності матеріалів такого формату. Досі немає єдиного підходу щодо розуміння природи та сутності цього жанру. Саме тому **тема дослідження є актуальною.**

Мета роботи: розглянути жанрово-тематичні та структурні особливості жанру рецензії, створити три рецензії для літературно-мистецького журналу «Парус».

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань:**

- окреслити особливості функціонування сучасних українських літературно-мистецьких журналів;
- визначити специфіку рубрик, де представлені рецензії (на прикладі журналів «Дніпро», «Київ»);
- систематизувати теоретичні та літературно-критичні погляди на жанрову природу рецензії;
- виокремити види рецензій, їх тематичний діапазон;
- виявити особливості створення рецензій для літературно-мистецького журналу;
- проаналізувати процес написання трьох рецензій, їх проблемно-тематичні особливості.

Предмет дослідження: проблемно-тематичні, жанрові, стильові особливості рецензій у літературно-мистецькій періодиці, процес написання рецензій.

Об'єкт дослідження: рецензії для літературно-мистецького журналу «Парус».

Методи дослідження: аналізу і синтезу, проблемно-тематичний аналіз, спостереження, описово-аналітичний.

Методологічну й теоретичну основу роботи становлять праці таких журналістикознавців, як М. Василенко [5; 6], В. Здорова [14-17], О. Іванова [18-20], В. Карпенко [21], К. Кузьменко [27], І. Михайлин [32] та ін., вони розглядають деякі окремі питання, пов'язані з жанровою специфікою рецензій.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній було здійснено спробу визначити місце рецензії у сучасному літературно-мистецькому дискурсі, окреслити її проблемно-тематичні, жанрово-стильові особливості, а також спробу написання рецензій для літературно-мистецького журналу «Парус», окреслення специфіки їх створення.

Практичне значення одержаних результатів: матеріали кваліфікаційної роботи бакалавра можуть бути використані під час подальших наукових розробок, при підготовці лекційних та практичних занять з курсів «Газетно-

журнальне виробництво: контент, продукт, промоція», «Теорія та методика журналістської творчості», при написанні курсових, кваліфікаційних робіт студентами освітньої програми «Журналістика», в практичній діяльності працівників друкованих та інтернет-медіа.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

У вступі виявляється ступінь вивченості заявленої теми, окреслюються мета, завдання, об'єкт та предмет дослідження, його наукова новизна, практичне значення, називаються методи дослідження.

У першому розділі «Літературно-мистецька періодика сучасної України як сегмент мас-медійного простору» окреслюються особливості функціонування сучасних українських літературно-мистецьких журналів, визначається специфіка рубрик, де представлені рецензії (на прикладі журналів «Дніпро», «Київ»).

Другий розділ «Своєрідність жанру рецензії» присвячено систематизації теоретичних поглядів на жанрову природу рецензії, виокремленню видів рецензій, їх тематичного діапазону.

Третій розділ «Особливості створення рецензій для літературно-мистецького журналу» складається з двох підрозділів. У першому з них виявляються проблемно-тематичні особливості створених трьох рецензій. У другому підрозділі третього розділу аналізується процес їх написання.

У висновках підводяться підсумки дослідження. Додатки містять тексти трьох рецензій.

Обсяг роботи – 53 сторінки. Список використаної літератури включає 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ПЕРІОДИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ ЯК СЕГМЕНТ МАС-МЕДІЙНОГО ПРОСТОРУ

1.1. Особливості функціонування сучасних українських літературно-мистецьких журналів

Сучасну літературно-художню (літературно-мистецьку) періодику складають друковані та електронні журнали, часописи та газети, які містять художні твори різних жанрів, розділи літературної критики, есеїстику, публіцистичні матеріали, пов'язані з культурно-мистецькою тематикою, а також видання, що, окрім літературного, мають культурологічне, мистецьке чи громадсько-політичне спрямування.

У словнику «Книгознавство. Термінологічний словник (редакційно-видавнича справа, журналістика, поліграфія, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечна діяльність)» дається наступне визначення: «Журнал літературно-художній – періодичне журнальне видання творів художньої літератури, а також публіцистичних та критичних статей та матеріалів» [25, с. 93].

У літературно-художніх (або літературно-мистецьких) журналах основне місце займають твори художньої літератури різних жанрів, а також публіцистичні і критичні статті і матеріали. Тематика таких журналів може бути різна. Тут публікують рецензії про кіно, вистави, виставки, книжки, концерти; пишуть про видатних людей, які зробили внесок в культуру. Слід зауважити, що більша частина публікацій – поетичні та прозаїчні літературні твори. Літературні журнали більшою мірою покликані викликати естетичну насолоду людини. Вони випускаються для цінителів мистецтва. Часто до редакцій таких журналів входять поети та критики.

У сучасному літературному процесі кожен із часописів має певну роль і місце, представляє або одну зі сторін літературного життя, репрезентуючи «постмодерну» чи «молоду» українську літературу, або є органом певного

літературного об'єднання, або претендує на незалежне об'єктивне представлення усієї української літератури, мистецтва та інших явищ суспільного життя. Літературні часописи здебільшого характеризуються не лише презентацією літературних новинок, а й глибоким критичним аналізом подій літературного життя. Більшість літературних журналів уже зайняли свою нішу в літературному просторі України, мають уже сформовані принципи та критерії добору текстів, свого читача.

Широкий асортимент літературної періодики свідчить про активний органічний розвиток літературного процесу в країні, про його життєвість та потенційні можливості. Щоправда, літературні журнали сьогодні, на жаль, набули статусу видань для обмеженого кола читачів.

Найстабільніший сегмент ринку літературної періодики впродовж тривалого часу складають журнали, що виходять під егідою Спілки письменників України. Саме завдяки функціонуванню цього органу та державній підтримці, вони визначаються як відносною чисельністю, так і тривалістю існування.

Літературно-мистецька періодика містить уявлення сучасності про те, що таке література, якою є якісна і неякісна, цінна і не варта уваги творчість майстрів слова. Вона також включає в себе аналіз зв'язків літератури з іншими сферами суспільного життя. Літературно-мистецька періодика – медіасуб'єкт, який бере участь у продукуванні, фіксації і просуванні статусу літератури, її функціональних і ціннісних характеристик, а також є формою репрезентації запитів соціуму щодо літератури. О. Іванова зазначає: «Літературно-мистецька періодика має свідомий і системний погляд на літературу, відмінний від наукового і критичного, хоч може охоче надавати цим точкам зору право голосу, оскільки є перш за все каналом комунікації про літературу та її соціокультурні зв'язки. Усе це загалом дозволяє інтерпретувати літературно-мистецьке видання як втілення досвіду літератури, що його має сучасна культура. Це фіксація живого акту і факту проявлення думки, живого процесу мислення і відчуття

літератури, суб'єктивного, плинного, але закономірного і обґрунтованого. Це не зона істини, а поле бажань, суджень, цінностей, устремлінь» [20, с. 23].

В останні десятиліття функціонують (функціонували) всеукраїнські літературно-мистецькі журнали: «Дзвін», «Дніпро», «Березіль», «Київ», «Вітчизна», «Книжник – review», «Київська Русь», «Сучасність», «Шо», «Кур'єр Кривбасу» та ін.

Розглянемо часописи, які в наш час складають літературно-журнальний дискурс. Журнал «Дзвін» – щомісячний літературно-мистецький і громадсько-політичний часопис Національної спілки письменників України. Видається у Львові. Заснований у 1940 році під назвою «Література і мистецтво». Від липня 1945 до лютого 1951 років виходив під назвою «Радянський Львів» як журнал Львівської організації Спілки радянських письменників України. У 1951 – 1989 роках виходив під назвою «Жовтень». Від 1990 виходить під сучасною назвою.

«Березіль» – недержавний літературно-художній та суспільно-політичний часопис, єдиний україномовний журнал такого спрямування на Слобожанщині. Видається з 1956 року (до 1991 року виходив під назвою «Прапор»). Співзасновники: Спілка письменників України та трудовий колектив редакції. З 2018 року часопис виходить у Києві як позаспілчанське видання. Основні розділи цього часопису: публіцистика, художня література, критика, сатира, гумор. Початкова мета: популяризація кращих зразків красномовного слова літераторів і журналістів Слобожанщини й України.

Часопис «Київ» – літературно-художній та громадсько-політичний журнал, орган Спілки письменників України і Київської письменницької організації. Виходить із січня 1983 у Києві. У журналі популяризуються твори вітчизняної літератури, друкуються публіцистичні, критичні, культурно-мистецькі матеріали, статті з народознавства, історії України і Києва, української культури, хроніку з життя української діаспори. На сторінках журналу у відтворенні сучасною українською мовою опубліковано Київський літопис, літописи Самійла Величка, Аскольда, «Слово про закон і благодать» Іларіона та

інші пам'ятки давнини. Журнал звертає увагу лише на традиційні твори сучасної літератури, а скандальну і епатажну літературу найчастіше ігнорує.

Журнал «Дніпро» – щомісячний повнокольоровий літературно-художній журнал. Видається з 1927 року (часопис отримав свою загальновідому назву у 1944 році). З 1990 р. журнал видається за підтримки Українського фонду культури. У 1994 р. редакція журналу «Дніпро» видає чотирьохтомну хрестоматію «Українське Слово», до якої ввійшли твори української літератури та критики XX століття. З 2009 р. року часопис видається Товариством з обмеженою відповідальністю «Редакція журналу «Дніпро».

Сьогодні журнал «Дніпро» позиціонує себе, як часопис української літератури XX–XXI століття. Та й упродовж усієї своєї історії він позиціонував себе як молодіжне видання. Така редакційна політика журналу залишилася й до сьогодні. «Дніпро» є одним з найпопулярніших та модних україномовних літературних журналів України, орієнтований на сучасного читача. Він виходить як у друкованому, так і в електронному варіантах.

Журнал «Вітчизна» був найстарішим провідним часописом українських письменників. Створений у січні 1933 року у Харкові під назвою «Радянська література». Під час Великої Вітчизняної війни (1941–1945 рр.) виходив в Уфі, потім у Москві під назвою «Українська література». З 1946 року – у Києві під назвою «Вітчизна». На сторінках журналу надруковано твори найвизначніших письменників української літератури: М. Рильського, П. Тичини, М. Хвильового, М. Бажана, О. Вишні, В. Сосюри, О. Довженка, В. Винниченка, В. Підмогильного та багатьох інших. Журнал друкував літературну критику, публіцистику, мав сатирично-гумористичну рубрику «Зенітка», розділ «Наш виставковий стенд», у якому вміщувались розповіді про художників. Останні номери вийшли наприкінці 2009 року, після чого журнал припинив свою діяльність.

Літературно-мистецький часопис «Книжник-review» – повнокольоровий український журнал про книги та літературу; єдиний журнал цієї тематики в Україні для широкого загалу читачів. Виходив із серпня 2000 року до 2009 року.

«Книжник-review» аналізував, прогнозував, досліджував стан книжкового ринку України, відслідковував знакові події, рецензував книжкові новинки, а також постійно висвітлював процес визначення переможців Всеукраїнського рейтингу «Книжка року»

«Книжник-review» був так званим подіумом літературної моди. Автори публікацій писали про всі новинки, надавали прогнози щодо стану справ у просторі мистецтва і книги. Редакторський склад часопису просував сучасні професійні стандарти читацької, письменницької, видавничої та критичної діяльності.

«Київська Русь» у минулому – український літературно-критичний часопис, який містив прозові й поетичні твори, переклади світової літератури, інформацію та аналітику навколо новинок сучасного книговидавання; розповіді про відомих митців та інтерв'ю з ними, а також унікальні світлини й конкурси. Журнал видавався в Києві з 2006 до 2013 рік. «Київська Русь» прагнула відкривати нові імена в літературі, вводити в літературний світ нові таланти, молодих письменників-початківців. Головний редактор видання – Дмитро Стус.

Літературно-мистецький журнал «Сучасність» – це місячник літератури, мистецтва, суспільного життя, виходив з 1961 року впродовж трьох десятиліть у Німеччині (Мюнхен), а потім у США. Від січня 1992 року по січень 2013 року журнал випускався в Києві (з перервами), аж до його закриття. У журналі публікувалося багато матеріалів про захист національних інтересів, формування національної свідомості. У цьому часописі часто публікували твори Оксана Забужко та Володимир Яворівський.

На фоні всіх літературно-мистецьких журналів України яскраво виділяється часопис «Шо». Видавався в Києві з 1995 по 2022 рік. Це журнал, котрий зосереджувався на сучасному мистецтві. Кожен номер часопису завжди був суперечливим, неоднозначним, рухомим. Редакція журналу сповідувала демократизм у стосунках з читачем. Журналісти-критики пропонували різні інтерпретації творів. Іноді рецензії були набагато талановитішими за самі художні твори.

Більшість журналів мають труднощі з фінансуванням і регулярністю. Наприклад, видання «Дзвін» (Львів) та «Березіль» (Харків) продовжують виходити у паперовій версії, здебільшого розповсюджуються за передплатою та через бібліотеки. Журнал «Кур'єр Кривбасу» виходить нерегулярно, але зберігає статус найпрестижнішого інтелектуального видання.

Сьогодні літературне життя значною мірою перемістилося в інтернет. На зміну класичним журналам приходять мультимедійні платформи. Можемо згадати найбільший портал про книжкове життя, видавництва та літературний процес «Читомо», головний майданчик для фахової літературної критики та рецензій «ЛітАкцент», платформу, яка надає інформацію про літературні події та надає майданчик для творів молодих авторів, «Litcentr».

З'явилися видання нового типу, що роблять ставку на дизайн, есеїстику та культурологію: «Сенсор» – журнал про культуру, літературу та пошук нових сенсів, «Локальна історія» – видання, яке містить художню есеїстику та репортажі. «Kyiv Daily» – онлайн-видання, що також приділяє увагу сучасному літературному процесу.

Значно доповнюють ринок літературних часописів – альманахи. Літературний альманах – збірник літературних творів, часто об'єднаних за будь-якою ознакою (тематичною, жанровою, ідейно-художньою та ін.).

Ці видання також репрезентують сучасний літературний процес, є його невід'ємною частиною і часом користуються більшим попитом у поціновувачів сучасної літератури, аніж періодичні видання. Серед таких: «Молода нація», «Нова проза», «ЛітАкцент» та інші.

1.2. Специфіка рубрик, де представлені рецензії

Будь-яке друковане видання, незалежно від типу, форми власності чи інших характеристик, має власну структуру, що включає в себе постійні рубрики, усталену композицію, особливості верстки та інші компоненти, що складають

внутрішнє наповнення видання. Розглянемо структуру, наприклад, журналу «Дніпро».

Провідний принцип об'єднання матеріалів у рубрики – жанрово-тематичний, він дає можливість зорієнтуватися щодо тематики та жанру матеріалів, а також іноді використовується проблемно-тематичний принцип рубрикації («Літературне краєзнавство», «Мистецька майстерня»).

Основні рубрики:

- «Проза» (фантастика, містика, неймовірні любовні історії, еротика, пригодницькі матеріали, детективи, гумор);
- «Поезія» (редакцією проводяться поетичні конкурси, які спонукають поетів шукати нові несподівані теми);
- «Театр і драма» (сучасні українські п'єси, а також статті (рецензії), що висвітлюють найновіші тенденції театрального процесу України; інтерв'ю з відомими драматургами, режисерами і акторами; статті, присвячені теорії драми, жанровій класифікації, та огляди поточних театральних фестивалів);
- «Молодняк» (історія становлення не лише самого часопису, а й усієї багатой української літературної спадщини, цікаві історичні випадки, описи життя видатних митців, поетів, письменників України);
- «Критика» (огляди літературних конкурсів, аналітичні статті різноманітного спрямування, у тому числі рецензії, проблемні нариси, аналіз одного з художніх творів, опублікованих в журналі);
- «До ВУС» (дотепні та вдалі українські синоніми);
- «Нобелівка» (творчість кращих митців світової літератури, нобелівських лауреатів).

Основний принцип рубрикації видання «Київ», як і в журналі «Дніпро», – жанрово-тематичний. Назви основних рубрик: «Поезія», «Проза», «Публіцистика», «Критика», «Народознавство», «Мистецтво». Журнал не тільки знайомить зі здобутками літератури і критики сучасності, а й пропонує маловідомі історичні дослідження минулого та архівні матеріали.

Рубрика «Книжковий калейдоскоп» розповідає про поточні новинки літератури. В окремих випадках деякі рубрики містять підрубрики, принцип означення яких швидше проблемно-тематичний. Так, скажімо, рубрика «Проза» може вміщувати підрубрику «Вікно в світ», де публікуються твори зарубіжних авторів, підрубрику «Ім'я», де акцентується на творчості молодих авторів, рубрика «Публіцистика» – підрубрику «Тарас Шевченко у моєму житті», де акцентується увага на значенні постаті Шевченка для сучасних українських письменників, підрубрику «Архів», де публікуються щойно відкриті для загального доступу історичні документи, «Пряма мова» – особистісні нетривіальні роздуми з тієї чи іншої актуальної нагоди.

Журнал «Київ» має широкий тематичний контекст розмови про мистецтво слова, література обговорюється поряд із суспільним життям та мистецьким процесом (зокрема розвитком живопису, графіки, скульптури), створюється картина певних загальних соціокультурних тенденцій. Видання тяжіє до бачення літератури в контексті суспільного життя, що надає мистецтву слова соціальних ролей і ваги.

Усеукраїнські літературно-мистецькі часописи охоче коментують творчість музикантів, художників, літераторів та інших представників світу мистецтва. У журналі «Дніпро» 15-16% матеріалів – це рецензії на твори образотворчого мистецтва чи художньої літератури, іноді – театральні рецензії. Вони містяться під рубриками «Критика», «Мистецька майстерня», «Театр і драма». У часописі «Київ» – 16% рецензій (під рубриками «Критика», «Народознавство», «Книжковий калейдоскоп», «Мистецтво»).

Отже, сучасні літературні журнали виконують важливу роль фіксації, систематизації та критичного аналізу знакових явищ сучасного літературного процесу, популяризації творчості українських письменників; вони є важливою трибуною для розвитку фахової літературної критики.

«Золотий фонд» української періодики представляють всеукраїнські літературно-мистецькі журнали: «Дзвін», «Дніпро», «Березіль», «Київ», «Вітчизна», «Книжник-review», «Київська Русь», «Сучасність», «Шо», «Кур'єр

Кривбасу» та ін. Кожне з цих видань має свою унікальну історію, естетичну позицію та роль у формуванні сучасної культури. Ці видання змінили обличчя української культури в часи Незалежності, продемонстрували нові формати та критичний погляд на культурні здобутки.

Літературна періодика зараз переживає складні часи. На жаль, фінансові проблеми та війна змусили багато редакцій призупинити роботу (фактично припинили вихід журнали «Вітчизна», «Книжник-review», «Сучасність», «ШО», «Київська Русь»). Літературні журнали сьогодні існують, але вони трансформувалися: від масових державних видань до незалежних інтелектуальних проєктів та онлайн-платформ.

У літературно-художніх (або літературно-мистецьких) журналах основне місце займають твори художньої літератури різних жанрів, а також публіцистичні і критичні статті і матеріали. Тематика таких журналів може бути різна. Тут публікують рецензії про кіно, вистави, виставки, книжки, концерти; пишуть про видатних людей, які зробили внесок в культуру.

Жанр рецензії у літературно-мистецьких журналах «Дніпро», «Київ» представлений як у спеціально призначених для рецензування рубриках, таких як «Критика» («Дніпро», «Київ»), так і в інших рубриках, які містять рецензії, огляди, есеї, статті, нариси. Найчастіше це рецензії на твори образотворчого мистецтва чи художньої літератури, іноді – театральні рецензії. У цих часописах відсутні рецензії на політичні й наукові книги, кінорецензії, музичні рецензії. Це обумовлюється специфікою літературно-мистецьких журналів, для яких саме література є проблемно-тематичною зоною.

Найпоширеніший різновид матеріалів такого типу у літературно-мистецьких журналах – рецензія-оглядова стаття. Рецензії-анотації та рецензії-репліки представлені лише в журналі «Дніпро». Рецензії-фейлетони, рецензії-відкриті листи майже не зустрічаються (наявні поодинокі публікації такого типу у журналі «Київ»).

РОЗДІЛ 2

СВЕРСІДНІСТЬ ЖАНРУ РЕЦЕНЗІЇ

2.1. Визначення поняття «рецензія» в журналістикознавстві

Сучасні дослідники дають дуже схожі визначення жанру рецензії. Так, наприклад, В. Здоровега у своєму підручнику «Теорія і методика журналістської творчості» подає нам таке тлумачення: «Рецензія (від лат. recensio – розгляд) – один із найпоширеніших літературно-критичних жанрів, мета якого аналіз, оцінення художнього, мистецького, публіцистичного, наукового твору, зіставлення його з життям, а також розгляд порушених у творі суспільних проблем» [17, с. 204].

У цьому визначенні акцентується на тому, що рецензія – це літературно-критичний жанр. Щодо цього зауважимо, що дуже часто відбувається плутанина і неправильне вживання термінів власне критики та рецензії: літературна критика – це загальне поняття, а рецензія – лише спосіб викладу критичного матеріалу.

В. Карпенко дає наступне визначення: «Рецензія – різновид статті, яка відображає явища та факти не суспільного життя взагалі, а тільки з літературної, театральної, художньої, музичної його сфер [22, с. 77]. Він розглядає рецензію як жанр аналітичної журналістики, зазначає, що рецензії «можуть переростати у літературознавчо-критичні статті» [22, с. 77].

Окреслимо певні ознаки цього жанру: рецензія містить у собі аналіз та оцінку, призначена для публікації в пресі чи інших друкованих чи інтернет-медіа, тісно пов'язана з різними видами мистецтва й науки, допомагає зрозуміти твори мистецтва і розкриває їх ціннісність та громадську значущість. Питання жанрових характеристик рецензії озвучувалося багатьма українськими й зарубіжними вченими. Д. Григораши у своєму визначенні не є послідовним, він називає рецензію публіцистичним жанром періодичної преси; літературно-критичним жанром, а також критико-бібліографічним жанром [10, с. 212]. На

його думку, рецензія «від інших жанрів відрізняється тим, що за об'єкт свого розгляду бере не безпосередні факти дійсності, а життєві явища уже відображені засобами мистецтва чи публіцистики....» [10, с. 212].

До жанрових характеристик цього жанру Д. Григораш відносить актуальність поставленої проблематики, глибину розв'язання поставлених питань, лаконічність викладу, стрункість побудови, об'єктивну оцінку твору, кваліфікований аналіз, добрий стиль [10, с. 212].

І. Михайлин до головних жанрових ознак рецензії відносить хронологічну актуальність, науковість, виклад змісту твору, його оцінку та інтерпретацію, розгляд місця твору в доробку автора, літературному процесі, невеликий розмір, стислість і ясність у висловленні думок, конструктивність і доброзичливість [32, с. 311].

Головним призначенням рецензії є допомога читачу або глядачу глибше розібратися в питаннях економіки, політики, науки, техніки, мистецтва. Рецензія завжди цілеспрямована, розрахована на певну аудиторію, читацьку групу. Вона містить дані про аналізований твір, про задум його автора, дає аналіз й вказує на суспільну значимість роботи. Рецензент у своїй публікації повинен: дати читачам відповідь, чи правильно автор твору висвітив ту чи іншу подію життя, які позиції він обстоює; як глибоко розкрита тема; яким є художній, публіцистичний чи науковий рівень роботи.

Журналіст, котрий пише рецензії, повинен бути обізнаним з галуззю, добре знати цю сферу життя, котру зображують автори аналізованих творів. Окрім цього, професійно написана рецензія має бути конкретною, з глибоким розбором твору, стрункою композицією і жвавим стилем. Оцінка й висновки в жодному разі не повинні нав'язуватися реципієнтові, а повинні зумовлюватися ґрунтовним, аргументованим аналізом.

Німецький дослідник В. фон Ла Рош говорить про рецензію, як про «жанр висловлення думки в літературній та художній критиці, навіть якщо сам термін рідко вживається в редакційній практиці» [28, с. 147]. Рецензіями є обговорення книг і кінокритика, а також матеріал з оцінкою якоїсь художньої виставки або ж

компетентне висловлювання журналіста про якусь галузь мистецтва: архітектуру, театр, оперу, концерт, балет, теле- або радіовиставу тощо [28, с. 147].

Спроба проаналізувати різні підходи щодо визначення рецензії як жанру здійснена у дослідженні К. Кузьменко. Вона називає наступні ознаки рецензії:

- літературна рецензія – жанр літературної критики;
- рецензія містить у собі аналіз та оцінення;
- рецензія призначена для публікації в пресі чи інших друкованих ЗМІ;
- рецензія тісно пов'язана з різними видами мистецтва й науки;
- рецензія допомагає зрозуміти твори мистецтва і розкриває їх ціннісність та громадську значущість;
- рецензія не засуджує, а висловлює судження [27, с. 204].

У багатьох дослідженнях підкреслюється обов'язкова наявність особливої структури рецензії. У «Словнику літературознавчих термінів» зафіксовано, що рецензії притаманні такі ознаки: «наявність бібліографічного опису видання (може бути повним або скороченим, мати свої певні усталені варіанти розміщення в тексті – найчастіше бібліографічний опис розпочинає Р.), звертання до конкретного твору, аналіз і оцінка його в усіх компонентах» [45].

Обов'язковими структурними елементами рецензії є:

- повідомлення про твір мистецтва, його авторів, час і місце створення;
- аналіз теми й ідеї – змісту твору мистецтва;
- аналіз засобів вираження теми, ідеї, системи образів, майстерності – художньої форми;
- визначення місця твору в творчості автора, у сукупності інших творів цієї тематики.

Журналіст присвячує свою рецензію мистецькому твору (фільм, вистава, концерт, книга), автор якого вже показав «шматок життя» з усіма ситуаціями та проблемами. Завдання рецензента – оцінити цей твір, його відповідність реальній дійсності, переваги і недоліки. Оскільки рецензент висловлює свою думку про твір, дає йому оцінку, зростає його роль як автора тексту в цьому

жанрі і відповідальність перед читачами. Адже він прагне сформулювати їх ставлення, дати їм практичний пораду – на що варто витратити час. Для рецензента надзвичайно важливо активізувати у читачів мислення, змусити їх думати.

Рецензія має бути ясною за змістом і формою, доступною для тієї категорії читачів, якій вона адресована. Для цього рецензентові треба глибоко вивчити рецензований твір, враховуючи ті принципи і правила, якими керувався автор, вміти використовувати методи аналізу і вільно володіти мовою рецензованого твору. Але основне завдання рецензента – побачити в рецензованому творі те, що не помітно непосвяченому. А це важко зробити, не володіючи спеціальними знаннями в певній сфері культури. Ці знання не може замінити звичайний життєвий досвід або інтуїція. Чим більшим запасом спеціальних знань володіє автор, тим більше у нього шансів підготувати дійсно професійну рецензію.

Рецензія має обов'язковий відтінок публіцистичності і в силу цього вимагає включення деяких прийомів «пожвавлення» тексту (риторичні запитання, стилістичні фігури, тропи, звернення, використання моделі «на мою думку» тощо).

Отже, проаналізований вище матеріал дає нам підстави зробити такі висновки:

- по-перше, можна твердити, що більшість визначень рецензії є схожими;
- по-друге, одними з основних ознак рецензії є аналіз й оцінка рецензованого твору;
- по-третє, незважаючи на подібність визначень рецензій, є певна розбіжність у віднесенні рецензії до різних жанрових парадигм, зокрема літературно-критичної, журналістської, публіцистичної, тобто йдеться про те, що рецензія є жанром, який активно використовується:

а) літературною критикою, тобто у сфері літературознавства (За В. Лесиним, основними жанрами літературної критики є замітки, рецензії, статті

про окремі твори, есе й огляди низки творів, монографічні дослідження і портрети літературні сучасних письменників тощо» [47, с. 103]);

б) у аналітичній журналістиці й публіцистиці.

На сьогодні ані в науковому, ані в прикладному жанровому дискурсах так і не сформована цілісна видова картина рецензії.

2.2. Види рецензій

В. Карпенко вважає, що тематично рецензії поділяються на дві групи:

а) літературні – аналізуються окремі літературні твори, або їх окремі роди (поезія, проза, публіцистика, драматургія), чи творчість окремих письменників;

б) мистецькі – аналізують і оцінюють театральні спектаклі, кінофільми, концерти, твори образотворчого мистецтва [22, с. 77].

За обсягом рецензії можна розділити на два типи: великі (гранд-рецензії) і маленькі (міні-рецензії). Велика, розгорнута рецензія – прерогатива насамперед спеціалізованих видань. Обсяг дає автору можливість досить глибоко і всебічно охопити досліджувану тему. Такі рецензії зазвичай готують маститі критики, що мають авторитет у публіки, стійкі суспільно-політичні та філософсько-моральні погляди.

Міні-рецензії поширені в даний час набагато ширше, ніж розгорнуті. Обсягом зазвичай до півтора друкованої сторінки, така рецензія може бути віднесена і до розряду інформаційних жанрів, якщо зміст її являє собою всього лише коротке повідомлення автором про свої враження від побаченого фільму, прочитаної книги і не містить обґрунтування цих вражень, аналізу різних аспектів предмета відображення. Якщо ж міні-рецензія являє собою стислий, насичений, аргументований аналіз того чи іншого твору, то її слід віднести до аналітичного жанру. Зрозуміло, малий обсяг не дозволяє автору розвернутися, не залишає місця для відступів, особистих вражень. У міні-рецензії думка критика повинна бути короткою, ємною, максимально точною

За кількістю аналізованих творів всі рецензії можна розділити на монорецензії і полірецензії. У полірецензії проводиться розбір двох або більше творів, вони зазвичай порівнюються один з одним, і такий розбір займає досить велике місце.

Д. Григораш, говорячи про рецензію як жанр, зазначає, що іноді вона може переростати у проблемну статтю. В залежності від специфіки аналізованого матеріалу він виділяє такі рецензії, як: літературні, театральні, музичні, кінорецензії. Різновидом рецензії науковець називає й огляд літератури (в якому залучаються до аналізу твори спільної тематики або жанру) [10, с. 212].

І. Михайлин окремо виділяє рецензію на наукові праці, у яких рецензент може пропонувати «своє бачення матеріалу (теми) й розв'язання проблеми. Такі рецензії не тільки дають оцінку рецензованій праці, але є самостійним внеском у науку» [32, с. 311].

Окрім того, І. Михайлин називає внутрішньожанрові різновиди:

- анотаційні рецензії (передбачають малі розміри, описовість, популяризацію літературного матеріалу);
- відкритий лист (містить звернення, бесіду з адресатом);
- аналітична рецензія (порівняно великий розмір, витлумачення твору, оцінка його місця в літературному процесі) [32, с. 311].

На сьогодні можемо зазначити, що, описуючи видовий поділ рецензій, дослідники досить-таки часто роблять лише акцент на тематичному поділі, або створюють переліки з гібридних жанрів.

Окрім того, при видовому поділі згадується й про такий різновид рецензії, як внутрішня, тобто така, що виконується за завданням редакції, видавництва тощо, на той чи інший рукопис й не призначена для друку. Якщо ширше, то В. Качкан виділяє типи рецензії за призначенням: зовнішні, що розраховані на масового читача, та внутрішні – розраховані на обмежене коло реципієнтів [23, с. 82].

У «Словнику літературознавчих термінів» робиться акцент на наступних жанрових різновидах рецензії: анотація, коротка рецензія (відгук), реферативна

рецензія, звичайна газетна (журнальна) рецензія, проблемна рецензія, рецензія-есе, рецензія-діалог, рецензія-фейлетон, рецензія-памфлет, рецензія-жарт, рецензія-лист, авторецензія, рецензентська репліка [45].

Існує класифікація видів рецензій залежно від виду мистецтва, до якого належить рецензований твір. К. Кузьменко називає ці види та надає поради щодо їх написання:

Рецензія на політичні й наукові книги – завданням такої рецензії є спроба популяризувати цей вид літератури та допомогти широким колам читачів розібратись у її змісті та значенні.

Рецензія на художню літературу – завданням цього виду рецензії є ознайомити читачів з новинками художньої літератури, допомогти вибрати найкращий твір з-поміж багатьох інших, а також вказати на позитивні якості чи хиби певної художнього твору.

Завдання театральної рецензії – розкрити основну ідею вистави, її громадське, політичне, виховне значення. Вона покликана допомагати глядачеві краще осягнути твір, розбиратися в нюансах постановок та розуміти художню цінність вистав.

Щоб кінорецензія була цікавою та професійною, авторові треба, окрім самого фільму, добре знатися також на літературній основі фільму. Так, наприклад, щоб гідно оцінити екранізацію якогось роману, рецензентові слід добре знати цей твір, щоб можна було порівняти екранізацію з літературним оригіналом.

Завданням музичної рецензії є підготувати слухача до сприймання складних музичних творів, допомогти йому краще зрозуміти та проаналізувати музичний твір, аби слухач міг отримати від нього максимальну естетичну насолоду.

Рецензія на твори образотворчого мистецтва допомагає розібратися у творчих пошуках художника, аналізує та висвітлює особливості його стилю. Щоб писати рецензії на твори образотворчого мистецтва, рецензентові належить

дуже добре орієнтуватися в живопису чи архітектурі, уміти висвітлювати всі тонкощі творів і, виховувати певний естетичний смак [27].

К. Кузьменко вслід за В. Здоровегою виділяє такі види рецензій за жанровими ознаками:

- рецензія-анотація (інформаційний жанр);
- рецензія-репліка (інформаційний жанр, але містить елемент оцінки);
- рецензія-фейлетон (аналітичний жанр);
- рецензія-відкритий лист (аналітичний жанр);
- рецензія-оглядова стаття (аналітичний жанр) [27].

Дослідниця робить такий висновок: «Інформаційна група сьогодні більше поширена в масовій періодиці, оскільки через невеликий обсяг матеріалів рецензент може повідомити читачеві про твір. Але тональність та міра критики в таких рецензіях практично відсутні, хоч автор і робить якісь висновки (для кого призначений твір, чим він ціннісний).

Щодо аналітичної групи, то вона значно частіше використовується в спеціалізованих, а не масових виданнях. Часто такі видання поділяються за інтересами або за видами людської діяльності. В аналітичних рецензіях тональність та міра критики значно вищі, ніж в інформаційних. Тут уже бачимо ґрунтовний аналіз та оцінення...» [27].

Не можна вписувати жоден із видів рецензії у певні рамки, оскільки будь-який поділ завжди умовний. Тобто, ці види рецензій можуть переплітатися, об'єднуватися й містити в собі елементи один одного. Деякі з видів рецензій зникають і натомість з'являються інші. На цей процес впливає швидкий розвиток інформаційних технологій. Водночас може змінюватися характер і тональність критики в різних підгрупах рецензій.

Рецензія як поліфункціональний жанр, що поєднує функції інформації, впливу, переконання, аналізу та стилістично гібридний, – поєднує елементи публіцистичного стилю як основного, так і наукового.

Таким чином, рецензія – один із найпоширеніших літературно-критичних жанрів, мета якого аналіз, оцінення художнього, мистецького, публіцистичного,

наукового твору, розгляд порушених у творі суспільних проблем. Рецензія, так само як інші жанри журналістики, переживає поступовий перехід до швидкого й оперативного інформування, пов'язаний із масовістю періодичних видань. Але читачі, зацікавлені в глибокому та компетентному аналізі, завжди можуть звернутися до спеціалізованих видань, де публікуються широкі критичні матеріали, тональність та міра критики в яких виражені дуже яскраво й на високому рівні.

Рецензії загалом можна поділити на дві групи – інформаційну (рецензія-анотація, рецензія-репліка) та аналітичну (рецензія-фейлетон, рецензія-відкритий лист, рецензія-оглядова стаття).

Великі за обсягом рецензії здебільшого публікуються в спеціалізованих виданнях, наприклад в літературно-критичних, літературно-мистецьких виданнях, орієнтованих на певні групи людей, зацікавлених у широкому та компетентному аналізі певних видів мистецтва чи продуктів людської діяльності.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ РЕЦЕНЗІЙ ДЛЯ ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО ЖУРНАЛУ

3.1. Проблемно-тематичні особливості рецензій

Ми створюємо три рецензії. Перша з них, на книгу «Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.)», де відтворюється досвід протидії українських та міжнародних організацій сексуальному насильству, пов'язаному з сучасною російсько-українською війною. Ця рецензія виконує як інформаційну, так і виховну функції. Вона розрахована на людей, які засуджують насильство та війну, проживають у будь-якому куточку світу. Цільова аудиторія широка, це можуть бути люди з будь-якою освітою чи без неї, будь-якої професії та статі, починаючи приблизно з 16 років.

Книгу було підготовлено та видано у рамках проекту «Вистоїмо разом», який виконував Український Жіночий Фонд у партнерстві з громадською організацією «Ла Страда-Україна» та Асоціацією жінок-юристок України «ЮрФем» за підтримки Офісу Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції й Апарату Урядової уповноваженої з питань гендерної політики при фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Віцепрем'єр-міністерка з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, Ольга Стефанішина, в передмові до книги «Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.)» зазначає: «З початку повномасштабної агресивної війни російської федерації проти України весь світ став свідком безпрецедентної жорстокості росії та її повної зневаги до міжнародного права. Російські війська знищують цілі міста і села, вбивають цілі родини, піддають знущанням і катуванням цивільних українців і військовополонених. Серед найстрашніших злочинів цієї геноцидальної війни є й гендерно зумовлене та сексуальне насильство, пов'язане

з війною, які російська федерація застосовує від самого початку збройної агресії проти нашої країни – з 2014 року» [48, с. 7].

Концепція рецензії пов'язана з основним гаслом «Україна не мовчить!», що означає не тільки засудження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, а й дії, допомога різних людей, представників влади, громадських та міжнародних організацій, які допомагають постраждалим, дії самих постраждалих, які вважають, що не треба замовчувати подібні факти.

Цю рецензію можна розмістити як у спеціалізованих (літературно-мистецьких), так і у масових виданнях, зважаючи на важливість заявленої теми.

Друга рецензія – на кінофільм «Читець», 2008 р. (режисер – Стівен Долдрі). Сильною стороною фільму можна вважати відтворення атмосфери Німеччини 1950-х років, коли молодь ставила перед старшим поколінням питання колективної провини німців після другої світової війни. Це фільм про німецькі злочини під час Другої світової війни та їхні наслідки, з якими доводиться розбиратися вже наступним поколінням.

Звертає на себе увагу захоплюючий сюжет. У фільмі представлено драму стосунків хлопця та зрілої жінки, яка раптово зникає після декількох місяців їх зустрічей. Через вісім років Міхаель, проходячи практику як майбутній юрист, зустрічає Ханну у залі суду серед колишніх наглядачок жіночого концтабору на судовому процесі проти нацистських злочинців. Її обвинувачують у масовому вбивстві сотень єврейських жінок. У рецензії зазначається: «Фінальною причиною, чому саме Ханні зрештою присудили довічне ув'язнення, став сфальсифікований звіт про нібито підпал церкви за версією суддівства, вчинений нею. Спростувати це міг би приклад почерку Ханни, однак вона відмовилася його надавати, натомість визнала, що це вона написала той звіт. І отримала довічне ув'язнення. Ханна зізнається у тому, чого не робила, лише для того, щоб ніхто не дізнався, що вона не вміє читати і писати» (див. Додаток Б).

І наглядачкою вона стала, бо безграмотних на іншу роботу не брали. Безграмотність Ханни та її прагнення зробити все «правильно» (на її думку, вона не мала відчиняти двері церкви і випускати полонених під час бомбардування,

бо правила для наглядчак це не дозволяли, тобто вона вважає, що правильно виконувала свою роботу) говорить про її зашореність, але пізніше, вже в тюрмі, перемога над безграмотністю та хибними комплексами, свідчить про пройдений шлях і розуміння того, що відбулося.

Неймовірно лаконічна назва і фільму, і книги, «Читець», є відображенням концепції цих творів мистецтва. Головний герой «читає» основні події свого життя протягом усієї оповіді, намагається його зрозуміти та осмислити. Також він начитує тексти художніх творів на касети і відправляє в тюрму Ханні. Саме завдяки цьому вона вчиться читати і писати.

Жанр фільму – психологічна драма, історичний фільм (з деякими моментами, пов'язаними з воєнною тематикою, хоча дія розвивається у 1958 році, у повоєнній Німеччині, після війни минуло більше 10 років). Почуття та вчинки головних героїв, особливо на початку фільму, дозволяють глядачам зробити висновок, що це любовна історія, яка не відпускає головного героя. Роман «Читець» – це роман-сповідь, що вражає своєю відвертістю та щирістю.

Основні проблеми, які порушуються (питання, які поставлені перед глядачем, який сам буде шукати відповіді)

- трагедія Голокосту очима потерпілих, виконавців і спостерігачів;
- перспективність/ безперспективність інтимних стосунків людей з великою різницею у віці, природа пристрасті та кохання;
- важливість підліткового віку, вплив першого кохання на все подальше особисте життя людини;
- переживання людиною станів безвиході, вибору, сорому, відповідальності і важкої провини, яка лишається на все життя, спокути;
- дія механізмів масової поведінки, маніпуляцій соціальною свідомістю, виконання асоціальних наказів як повсякденної роботи;
- несправедливість в покаранні за певні дії і вчинки.

У своєму фільмі режисер Стівен Долдрі використовує метод деконструкції. Багато сцен у фільмі дають глядачам простір для інтерпретації побаченого. Вони не розкривають суть, вчинки та почуття героїв, а лише констатують те, що

сталось. Наприклад, кожен по-своєму дасть відповідь на запитання: чому Міхаель не побачився з Ханною перед тим, як їй повинні були винести вирок? У фільмі немає ніяких пояснень. Висновки кожен глядач зробить для себе сам. Тобто інтерпретує цю сцену так, як він її побачив. Таких моментів у фільмі є багато. Це і тоді, коли Ханна бере на себе найбільшу відповідальність в суді, хоча ми знаєм, що вона не винувата більше, ніж інші. Не даються пояснення і тоді, коли Ханна покінчує із життям. Чому вона це робить? Тому що їй складно від того, що вона винувата у смерті 300 жінок, чи тому що вона не хоче бути тягарем для Міхаеля? Це вже кожен вирішує сам.

Проблематика третьої рецензії пов'язана з діяльністю непересічної особистості, харизматичної людини, видатного політика та державного діяча, сера Вінстона Черчилля. Книгу про нього написав Борис Джонсон, колишній прем'єр-міністр Великої Британії, журналіст та політик. У самій назві книги «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію (англ. The Churchill Factor: How One Man Made History)» задекларована основна ідея. В рецензії ми зазначаємо: «Б. Джонсон пояснює, як особистість Черчилля вплинула на світову політику, намагається відповісти на питання, що саме робить Черчилля унікальним і чому його «фактор» досі актуальний» (див. Додаток В).

Оскільки у книзі багато біографічних відомостей, життєвих історій, її можна віднести до історико-біографічної прози. Зрозуміло, що Борисом Джонсоном була зроблена кропітка робота щодо вивчення різних джерел, без чого ця книга не була б написана.

У зв'язку з тим, що автор підтримує Україну в її боротьбі з агресором-росією, зацікавленість цією книгою тільки зростає. Останнє видання 2024 року має тираж 10 000 примірників. Книга перевидавалась видавництвом Vivat в українському перекладі Юрія Гірича три рази: у 2019 році, перевидана у 2021–2022 рр., 2024 році. Ми зазначаємо в рецензії: «Вона залишається актуальною та популярною, входить до топів продажів» (див. Додаток В).

3.2. Процес написання текстів

Заголовок нашого першого тексту вказує на назву книги та авторів (Рецензія на книгу «Україна не мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.). Упоряд. К. Левченко, С. Губін, О. Губіна. Харків: Фоліо, 2024. 318 с.). Вказується назва проєкту «Вистоїмо разом», у рамках якого було написано та надруковано цей доробок.

У рецензії висловлюється думка про доречність і важливість звертання саме до теми відтворення досвіду протидії українських та міжнародних організацій сексуальному насильству, пов'язаному з сучасною російсько-українською війною.

Після формулювання основної ідеї цієї книги: «засудження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, необхідність надання допомоги постраждалим (представниками влади, міжнародних та українських громадських організацій, медиками, психологами, соціальними працівниками)» (див. Додаток А) дається визначення терміну «сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (скорочено СНПК)».

Далі розповідається про те, що презентація рецензованої книги відбудеться на національному рівні та в 24 областях України, що вона була створена у рамках проведення інформаційної та адвокаційної кампаній «16 днів проти насильства», яка стартувала 25 листопада, в Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок, і триває до 10 грудня – Дня прав людини.

Після цього аналізується структура (композиція) книги – «це 25 інтерв'ю журналістів Сергія та Олени Губіних з тими, хто постраждав від сексуального насильства, пов'язаного з війною, і з тими українськими та зарубіжними експертами, які надають допомогу (представники державних, міжнародних, громадських організацій, влади)» (див. Додаток А).

Далі наводяться вражаючі приклади життєвих історій людей, постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з війною, які вважають,

що не треба замовчувати подібні факти. Наприклад, Ірина Довгань та Людмила Гусейнова створили ГО «SEMA-Україна», допомагають іншим.

Важливим є наведений коментар журналістки Олени Губіної, яка зазначає, що «назва організації SEMA перекладається з мови суахілі як «Не мовчи!» (див. Додаток А). Жінки-постраждалі вважають, що вони не можуть дозволити собі мовчати. Цей заклик пов'язаний з назвою книги «Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.)». Гасло «Україна не мовчить!» означає не тільки засудження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, а й дії різних людей, представників влади, громадських та міжнародних організацій, пов'язані з допомогою постраждалим, дії самих постраждалих, які вважають, що не треба замовчувати подібні факти.

Далі наводяться висновки Катерини Левченко, Урядової уповноваженої з питань гендерної політики в Україні, яка у передмові до книги звертає увагу на практичному значенні цієї книги, на те, що вона важлива для тих, «хто допомагає постраждалим від СНПК, хто працює задля того, щоб вони отримали належні компенсації та мали доступ до правосуддя, хто розробляє засади державної політики, готує та ухвалює нові закони з цих питань. Але, в першу чергу, ця збірка важлива для самих постраждалих, для їхнього визнання! І навіть якщо вона не містить відповіді на всі запитання, то дає підказку, хто може підтримати, як віднайти вихід із ситуацій, що видаються безвихідними» (див. Додаток А).

Друга рецензія має заголовок «Рецензія на кінофільм «Читець», 2008 р. (режисер – Стівен Долдрі, сценарист – Девід Гейр, продюсери – Донна Гігліотті, Ентоні Мінгелла, оператори – Роджер Дікінс та Кріс Менгес, у головних ролях – Кейт Вінслет, Ральф Файнс, Давід Крос та ін.)»

Перед тим, як аналізувати американсько-німецьку мелодраму режисера Стівена Долдрі (2008 р.), ми вказуємо на те, що це екранізація роману-бестселера німецького письменника Бернхарда Шлінка «Читець», який був опублікований у Німеччині у 1995 р., був перекладений 50 мовами. Ми зазначаємо: «Сам автор роману хотів, щоб екранізація була зроблена англійською мовою (так і відбулось), оскільки вважав, що проблематика твору стосується всього світу. З

цим складно не погодитись, бо дуже багато проблем, які тут репрезентуються, є актуальними для багатьох людей і у наші часи» (див. Додаток Б).

Далі ми говоримо про міжнародні призи, які здобув кінофільм (за виконання ролі Ханни Кейт Вінслет отримала у 2009 році «Оскара» в номінації «Найкраща актриса»).

Вважаємо за необхідне окреслити основну тему (відповідальність німецької нації за нацистські злочини Другої Світової війни) та часові та просторові межі подій, які відтворюються (це 40-річний період з 1958 по 1995 рік у Західній Німеччині).

Після цього аналізується композиція (побудова фільму), виокремлюються три логічні частини. В рецензії зазначається: «Вже з перших кадрів стає очевидним, що режисер, зберігаючи основні епізоди твору, вдається до переструктурування тексту з метою більш рельєфного зображення основних подій та сприйняття їх головним героєм» (див. Додаток Б). Дорослий чоловік згадує історію юності та відтворює свої думки та переживання на протязі життя. Це створює дистанцію між тим, що безпосередньо відбувалося, і тим, як ці події він інтерпретує. «Охолоджений» ретроспективний погляд на події посилює відображення сильного бажання головного героя знайти істину, не помилитися у своїх оцінках, знайти завершальну крапку для цієї історії.

Далі аналізуються основні події в хронологічному порядку (зустріч та кохання Міхаеля та Ханни у 1958 році, коли хлопцю було 15 років, зникнення жінки; суд над Ханною у 1966 році, її ув'язнення; через вісім років після цього герой начитує тексти художніх творів на касети і відправляє в тюрму Ханні, і вона вчиться читати та писати; у 1988 році на прохання начальниці в'язниці Берг шукає роботу та житло для Ханни, яку повинні достроково відпустити з тюрми, зустрічається з нею, у день звільнення Ханни Міхаель дізнається, що вона закінчила життя самогубством; Ханна залишила Міхаелю банку з грошима, які треба було віддати жінці, що єдина разом із матір'ю врятувалася від страшної пожежі у церкві, але та відмовляється від грошей, погоджується пожертвувати їх

єврейській організації з ліквідації неписьменності; у 1995 році Міхаель їде з донькою на могилу Ханни і розповідає їй їхню історію).

На протязі оповіді ми звертаємо увагу на режисерські методи, прийоми, засоби, за допомогою яких було втілено авторський задум (ми вже згадували метод деконструкції, коли дорослий Міхаель згадує та оцінює те, що було на протязі його життя, починаючи з юності). Багато сцен у фільмі дають глядачам простір для інтерпретації побаченого.

Протягом усього фільму С. Долдрі зображує певні деталі та ситуації, які натякають на те, що Ханна не вміла читати та писати. Глядач, як і головний герой, це розуміє не відразу, а здогадується тільки під час суду (прийом впізнавання). У рецензії зазначається: «Вона відхиляє пропозицію Міхаеля взяти почитати роман, відмовляється читати маршрут їх подорожі, в кафе (епізод, відсутній в романі, але наявний у фільмі) виглядає розгубленою з меню і замовляє те ж, що й хлопець. У момент, коли Міхаель викриває правду про недолік жінки, усі вище згадані ситуації побіжно проходять відеорядом, щоб глядач зміг простежити за думками головного героя» (див. Додаток Б).

Ми також вважаємо за необхідне зазначити, що режисер вдало передає самотність Міхаеля Берга: «Багато уваги в екранізації приділено й тому, як Берг страждає через Ханну. Коли він дізнається, що вона зникла, поїхала без попередження, він проводить час у ліжку в темряві. На самоті він йде на пляж і купається, намагаючись забути про Ханну. Відповівши на симпатію однокурсниці Гертруди, він полишає її посеред ночі через спогади про любов із Ханною. Навіть багато років потому чітко зображено самотність і відлюдність героя, на що вказує й перший епізод, коли він байдуже ставиться до жінки, що провела з ним ніч. А почувши по магнітолі пісню церковного хору, що колись вони слухали разом з Ханною, чоловік гальмує машину і ледве стримує сльози на очах» (див. Додаток Б).

Підсумком у рецензії є рекомендація до перегляду кінофільму, міркування про зв'язок проблематики з сучасністю: «Я точно можу рекомендувати для перегляду цей дивовижно захоплюючий фільм. «Читець» привертає увагу з

перших кадрів і довго не відпускає після останньої сцени, викликає багато різних емоцій та переживань. Актори передали атмосферу тих часів, що зображені, почуття героїв книги. Фільм треба обов'язково подивитися особливо через те, що є багато відголосків минулого, пов'язаних з нашою сучасністю» (див. Додаток Б).

Третя рецензія має заголовок «Рецензія-анотація на книгу: Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ Ю. Гірича. Харків : Віват, 2024. 400 с.». Це рецензія-анотація.

Спочатку ми формулюємо основну тему книги: «Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію (англ. The Churchill Factor: How One Man Made History)» – книга британського політика, журналіста Бориса Джонсона, в якій розповідається про життя та діяльність державного діяча, колишнього прем'єр-міністра Великої Британії, сера Вінстона Черчилля» (див. Додаток В).

Потім розглядаємо історію публікації книги у Великій Британії та в Україні: «В Україні книга вийшла у видавництві Vivat у перекладі Юрія Гірича у 2019 році, перевидана у 2021–2022 рр., 2024 році» (див. Додаток В), пояснюємо, що вона залишається актуальною та популярною.

Далі розглядається основна концепція книги, чому на думку Бориса Джонсона сер Вінстон Черчилль є одним з найвизначніших лідерів XX століття. Автор книги вважає, що цьому сприяли «лідерські якості Вінстона Черчилля ... його ексцентричність, неординарне мислення, гуманізм та сміливість на полі бою, ораторські здібності» (див. Додаток В).

Після цього ми робимо висновок: «Життя Черчилля доводить, що видатна, геніальна, відважна людина може впливати на людей, політику як у своїй країні, так і за її межами. Б. Джонсон... намагається відповісти на питання, що саме робить Черчилля унікальним і чому його «фактор» досі актуальний» (див. Додаток В).

Таким чином, ми створили три рецензії на такі літературні та кінематографічні твори, які є дуже важливими для розуміння сучасності та потреб людини в умовах сьогодення. Це : «Рецензія на книгу «Україна не

мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.). Упоряд. К. Левченко, С. Губін, О. Губіна. Харків: Фоліо, 2024. 318 с.», «Рецензія на кінофільм «Читець», 2008 р. (режисер – Стівен Долдрі, сценарист – Девід Гейр, продюсери – Донна Гігліотті, Ентоні Мінгелла, оператори – Роджер Дікінс та Кріс Менгес, у головних ролях – Кейт Вінслет, Ральф Файнс, Давід Крос та ін.)», «Рецензія-анотація на книгу: Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ Ю. Гірича. Харків : Віват, 2024. 400 с.»

Перші дві рецензії – це рецензії-статті, в яких аналізуються книга у першому випадку і кінофільм – у другому. Вони належать до аналітичної групи рецензій, порівняно з третьою рецензією великі за обсягом, хоча друга рецензія значно більша, ніж перша. Ми намагались розглядати проблематику творів у зв'язку з сучасністю, реальним життям, аналізували тему, ідею, проблеми, концепцію, основні сюжетні лінії, композицію (структуру), засоби, за допомогою яких автори втілили свій задум. Підсумковою думкою є рекомендація до перегляду/читання.

Різновид третьої рецензії – рецензія-анотація. Вона належить до інформаційної групи, невелика за обсягом. Тут відсутні розбір ключових моментів книги, сюжету та композиції.

ВИСНОВКИ

Літературно-художній журнал – періодичне журнальне видання творів художньої літератури, а також публіцистичних та критичних статей та матеріалів. У літературно-художніх часописах зазвичай представлені презентації літературних новинок, опис подій літературного життя, рецензії про кіно, вистави, виставки, книжки, концерти.

«Золотий фонд» української періодики представляють всеукраїнські літературно-мистецькі журнали: «Дзвін», «Дніпро», «Березіль», «Київ», «Вітчизна», «Книжник-review», «Київська Русь», «Сучасність», «Шо», «Кур'єр Кривбасу» та ін. Кожне з цих видань має свою унікальну історію, естетичну позицію та роль у формуванні сучасної культури. Літературна періодика зараз переживає складні часи. На жаль, фінансові проблеми та війна змусили багато редакцій призупинити роботу (фактично припинили вихід журнали «Вітчизна», «Книжник-review», «Сучасність», «ШО», «Київська Русь»). Літературні журнали сьогодні існують, але вони трансформувалися: від масових державних видань до незалежних інтелектуальних проєктів та онлайн-платформ.

Рецензія – один із найпоширеніших літературно-критичних жанрів, мета якого аналіз, оцінення художнього, мистецького, публіцистичного, наукового твору, розгляд порушених у творі суспільних проблем. Цей жанр загалом можна поділити на дві групи – інформаційну (рецензія-анотація, рецензія-репліка) та аналітичну (рецензія-фейлетон, рецензія-відкритий лист, рецензія-оглядова стаття).

Жанр рецензії у літературно-мистецьких журналах «Дніпро», «Київ» представлений як у спеціально призначених для рецензування рубриках, таких як «Критика» («Дніпро», «Київ»), так і в інших рубриках, які містять рецензії, огляди, есе, статті, нариси. Так, рецензії у журналі «Дніпро» містяться під рубриками «Театр і драма», «Критика», «Мистецька майстерня», у журналі «Київ» – під рубриками «Критика», «Народознавство», «Книжковий калейдоскоп», «Мистецтво».

Найпоширеніший різновид матеріалів такого типу у літературно-мистецьких журналах – рецензія-оглядова стаття. Рецензії-анотації та рецензії-репліки представлені лише в журналі «Дніпро». Рецензії-фейлетони, рецензії-відкриті листи майже не зустрічаються (наявні поодинокі публікації такого типу у журналі «Київ»).

Ми створили три рецензії на такі літературні та кінематографічні твори, які є дуже важливими для розуміння сучасності та потреб людини в умовах сьогодення. Це : «Рецензія на книгу «Україна не мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.). Упоряд. К. Левченко, С. Губін, О. Губіна...», «Рецензія на кінофільм «Читець», 2008 р. (режисер – Стівен Долдрі...», «Рецензія-анотація на книгу: Джонсон Б. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію. Пер. з англ Ю. Гірича...»

Мета усіх рецензій – визначити значимість певних творів, їх цінність. Перші дві рецензії – це рецензії-статті, в яких аналізуються книга у першому випадку і кінофільм – у другому. Вони належать до аналітичної групи рецензій, порівняно з третьою рецензією, великі за обсягом. Ми аналізували тему, ідею, проблеми, концепцію, основні сюжетні лінії, композицію (структуру), засоби, за допомогою яких автори втілили свій задум. Підсумковою думкою рецензій є рекомендація до перегляду/читання.

Різновид третьої рецензії – рецензія-анотація. Вона належить до інформаційної групи, невелика за обсягом. Тут відсутні розбір ключових моментів книги, сюжету та композиції.

Наші дві рецензії-оглядові статті та рецензія-анотація виконують інформативно-оцінну функцію, можуть бути опубліковані у літературно-мистецьких журналах. Рецензія-анотація також може бути запропонована для інформаційних, рекламно-розважальних журналів, в яких є сторінки з рекомендаціями, що може почитати чи подивитись сучасна людина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белькова С., Яцун С. Причини та наслідки жанрових трансформацій у сучасних друкованих ЗМІ (теоретичний аспект). *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2018. № 4 (36). С. 28–37.
2. Буряк В. Журналістська творчість як система образної комунікації. Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2003. 60 с.
3. Вартанов Г. Засоби масової інформації : короткий словник термінів і понять. Київ : Грамота, 2005. 64 с.
4. Вартанов Г., Шкляр В. Основи теорії журналістики : конспект лекцій. Київ : МІЛП, 1996. 56 с.
5. Василенко М. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі. Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2006. 238 с.
6. Василенко М. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : автореф. дис. ... д. філол. н. : спец. 10.01.08. «Журналістика». Київ : КНУ, 2007. 37 с.
7. Гід журналіста : зб. навч. матеріалів / ред. С. Таран. Київ : Інститут масової інформації, 2003. 123 с.
8. Голік О. Взаємкореляція та взаємозбагачення жанрів: новітні тенденції розвитку журналістської творчості : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунік. : 27.00.04. Київ : Київ. нац. ун-т імені Т. Шевченка, 2009. 20 с.
9. Голік О. Жанрова система друкованих ЗМІ: новітні підходи до класифікації та перспективи розвитку. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2386>
10. Григораш Д. Журналістика у термінах і виразах. Львів : Вища школа, 1974. 295 с.
11. Дзюбенко Г. Сучасна журнальна періодика: загальна характеристика, типологія, основні функції та принципи. *Наукові записки Інституту журналістики КНУ ім. Т. Шевченка*. 2005. № 3. С. 24–31.

12. Єськова К. Жанрові модифікації сучасної кінорецензії (на прикладі рецензій на фільм «Захар Беркут» А. Сейтаблаєва та Д. Вінна). *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 9–10 квітня 2020 р.)*. Редкол.: В. Погребна, В. Попович, Н. Островська, Т. Серга та ін. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 155–160.
13. Журналістика: словник-довідник / автор-укладач: І. Михайлин. Київ: Академвидав, 2013. 320 с.
14. Здоровега В. Мистецтво публіциста: літературно-критичний нарис. Київ: Радянський письменник, 1966. 174 с.
15. Здоровега В. Пошуки істини, утвердження перспектив: деякі гносеологічні та психологічні проблеми публіцистики. Львів: Вища школа, 1975. 175 с.
16. Здоровега В. Природа і специфіка образу в журналістиці. *Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика»*. 2001. Вип. 26. С. 24–33. URL: http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Zdorovega.htm
17. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: підручник. Львів: ПАІС, 2008. 276 с.
18. Іванова О. Картина інформаційної наповненості сучасної всеукраїнської літературно-мистецької журнальної періодики. *Діалог: Медіа-студії: зб. наук. праць / за заг. ред. О. Александрова*. Одеса: Астропринт, 2009. Вип. 9. С. 62–72.
19. Іванова О. Преса про літературу: номінація, дефініція, методологія. *Наукові записки Інституту журналістики: зб. наук. пр.* 2008. Т. 33. С. 29–33.
20. Іванова О. Сад літератури в журнальній оптиці сучасності: Медіакомунікації з, для і про літературу. Одеса: Астропринт, 2009. 368 с.
21. Карпенко В. Журналістська творчість. Теоретично-методичні та практичні засади: підручник. Київ: Університет «Україна», 2012. 164 с.
22. Карпенко В. Журналістика: Вступ до фаху. Київ: Університет «Україна», 2010. 110 с.

23. Качкан В. Жанри публіцистики : навчальний посібник. Київ : НМК ВО, 1988. 120 с.
24. Качкан В. Про публіцистику. Літературно-критичний нарис. Київ : Дніпро, 1982. 174 с.
25. Книгознавство. Термінологічний словник (редакційно-видавнича справа, журналістика, поліграфія, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечна діяльність) : навчальне видання / за загал. ред. В. Жадька. Київ : ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. 304 с.
26. Кузнецова О. Засоби масової комунікації : посібник. Львів : ПАІС, 2005. 200 с.
27. Кузьменко К. Тональність та міра критики в критичній статті (на прикладі сучасних українських рецензій). *Наукові записки Інституту журналістики: науковий збірник*. 2008. Т. 31. С. 18–26. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2294>
28. Ла Рош фон В. Вступ до практичної журналістики : навчальний посібник / за заг. ред. В. Іванова та А. Коль. Київ : АУП, 2005. 229 с.
29. Левицька О. Літературно-художні часописи в сучасному літературному дискурсі. *Книгобачення*. URL: <http://knyhobachennia.com/?category=10&article=327>
30. Лесин В. Літературознавчі терміни : довідник. Київ : Радянська школа, 1985. 251 с.
31. Лизанчук В. Методи збирання і фіксації інформації в журналістиці. Київ : Либідь, 1991. 124 с.
32. Михайлин І. Основи журналістики : підручник. Харків : ХДУ, 2000. 378 с.
33. Монич Л. Літературно-критичні жанри як форма публіцистики на сторінках літературно-художніх видань «Всесвіт» та «Кур'єр Кривбасу». *Журналістика. Науковий збірник*. 2013. Вип. 12 (37). С. 162–169.
34. Москаленко А. Основи журналістики : навч. посібник. Київ : Київський університет, 1994. 342 с.

35. Москаленко А. Основи масово-інформаційної діяльності : підручник. Київ : Б. в., 1999. 176 с.
36. Москаленко А. Теорія журналістики : навчальний посібник. Київ : Експрес-об'ява, 2002. 336 с.
37. Надточій О., Погрібна О. Мережева кінорецензія як журналістський жанр: особливості викладання в ЗВО. *Обрії друкарства*. 2024. № 1(15). С. 113–124. URL : [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2024.1\(15\).302844](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2024.1(15).302844)
38. Недопитанський М. Сучасна українська періодика: типологічний аспект. URL : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1553>
39. Пилипенко А. Контент літературного журналу: принципи моделювання. *Вісник книжкової палати*. 2012. № 2. URL : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkp/2012_2/st_5_02.pdf
40. Прилюк Д. Теорія і практика журналістської творчості. Київ : Вища школа, 1983. 134 с.
41. Публіцистика. Масова комунікація : медіа-енциклопедія / за заг. ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2007. 780 с.
42. Ройманн К. Журналістські жанри. Публіцистика. Масова комунікація : медіа-енциклопедія / за ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси; Центр Вільної Преси, 2007. С. 236–262.
43. Серажим К. Структура публіцистичного тексту: загальні підходи до текстологічного аналізу. *Наукові записки інституту журналістики*. 2000. Т. 1 (жовтень-грудень). С. 103–114.
44. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. Бідзілі. Ужгород : ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. 224 с.
45. Словник літературознавчих термінів. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/retsenziya/>
46. Сніжко О. Жанрова система публіцистичних текстів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2011. Вип. 26. С. 237–240.

47. Соловей О. Про стан сучасної української критики (Назустріч семінару «Ірпінь-2000»). *Кальміус : літературно-мистецький альманах*. 2000. Ч. 1-2 (9-10). URL: <http://kalmius.narod.ru/nomer4/kryt/solo.htm>.

48. Україна не мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.). Упоряд. К. Левченко, С. Губін, О. Губіна. Харків : Фоліо, 2024. 318 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ind-57-gender-policy/kniga-ukraina-ne-movchit-1.pdf>

49. Шебеліст С. Трансформаційні процеси в системі журналістських жанрів. *Вісник Львівського університету. Серія: Теле- та радіожурналістика*. 2010. Вип. 9. Ч. 1. С. 274–280.

50. Шкляр В. Українська журналістика: вчора, сьогодні, завтра: Історико-теоретичний нарис. Київ : Центр вільної преси, 1996. 168 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Рецензія на книгу

**«Україна не мовчить: хроніка протидії сексуальному насильству,
Пов'язаному з війною (2022–2024 рр.). Упоряд. К. Левченко,
С. Губін, О. Губіна. Харків: Фоліо, 2024. 318 с.**

У книзі «Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.)» відтворюється досвід протидії українських та міжнародних організацій сексуальному насильству, пов'язаному з сучасною російсько-українською війною. Її було видано у рамках проекту «Вистоїмо разом», який виконував Український Жіночий Фонд у партнерстві з громадською організацією «Ла Страда-Україна» та Асоціацією жінок-юристок України «ЮрФем» за підтримки Офісу Віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції й Апарату Урядової уповноваженої з питань гендерної політики при фінансовій підтримці Європейського Союзу.

Основна ідея цієї книги: засудження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, необхідність надання допомоги постраждалим (представниками влади, міжнародних та українських громадських організацій, медиками, психологами, соціальними працівниками).

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (скорочено СНПК) – це зґвалтування та будь-який інший напад чи дії сексуального характеру, вчинені проти жінок, чоловіків і дітей, а також дії, безпосередньо чи опосередковано пов'язані з війною. Виявлення таких випадків та надання допомоги постраждалим є одним з пріоритетів держави, а це можливо завдяки широкому інформуванню суспільства.

Спільною ініціативою Уряду України та організацій громадянського суспільства є проведення інформаційної та адвокаційної кампанії «16 днів проти насильства», яка стартує 25 листопада, в Міжнародний день боротьби за

ліквідацію насильства щодо жінок, і триває до 10 грудня – Дня прав людини. Ця глобальна ініціатива спрямована на підвищення обізнаності та мобілізацію зусиль для боротьби з усіма формами насильства проти жінок і дівчат. Одним з важливих компонентів кампанії є широка презентація рецензованої книги на національному рівні та в 24 областях України, поширення переданого накладу серед ключових стейкхолдерів за тематикою СНПК на місцевому рівні. Проблеми, які підіймаються авторами цього доробку, дуже важливі. Адже сьогодні випадки СНПК не є поодинокими.

Структура книги – це 25 інтерв'ю журналістів Сергія та Олени Губіних з тими, хто постраждав від сексуального насильства, пов'язаного з війною, і з тими українськими та зарубіжними експертами, які надають допомогу (представники державних, міжнародних, громадських організацій, влади).

Важливо, що слово надається самими постраждалими від сексуального насильства, пов'язаного з війною, які вважають, що не треба замовчувати подібні факти. Саме історії цих людей особливо вражають. Сергій Губін, розповідаючи про інтерв'ю з Іриною Довгань, Людмилою Гусейновою, які постраждали від рук російських окупантів, передає своє враження «витримкою та силою духу цих жінок, які самі ініціювали відверту розмову». Він зазначає: «Обидві жінки зуміли розпочати життя заново. Але при цьому не забувають про тих, хто сьогодні потребує їхньої допомоги. Вони активно займаються громадською діяльністю: Ірина Довгань очолює ГО «SEMA-Україна», робота якої спрямована на підтримку постраждалих від сексуального насильства, пов'язаного з війною (СНПК), а Людмила Гусейнова є менеджеркою з комунікацій, координаторкою інформаційної політики цієї організації»

Олена Губіна пояснює, що назва організації SEMA перекладається з мови суахілі як «Не мовчи!». Жінки-постраждалі вважають, що вони не можуть дозволити собі мовчати. Цей заклик пов'язаний з назвою книги «Україна не мовчить. Хроніка протидії сексуальному насильству, пов'язаному з війною (2022–2024 рр.)». Гасло «Україна не мовчить!» означає не тільки засудження сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, а й дії різних людей,

представників влади, громадських та міжнародних організацій, пов'язані з допомогою постраждалим, дії самих постраждалих, які вважають, що не треба замовчувати подібні факти.

Історії постраждалих вражають, ще більше вражає їх стійкість і бажання діяти і говорити про те, що вони пережили задля встановлення справедливості. Катерина Левченко, Урядова уповноважена з питань гендерної політики в Україні, у передмові до книги звертає увагу на практичне значення цієї книги, на те, що вона важлива для тих, «хто допомагає постраждалим від СНПК, хто працює задля того, щоб вони отримали належні компенсації та мали доступ до правосуддя, хто розробляє засади державної політики, готує та ухвалює нові закони з цих питань. Але, в першу чергу, ця збірка важлива для самих постраждалих, для їхнього визнання! І навіть якщо вона не містить відповіді на всі запитання, то дає підказку, хто може підтримати, як віднайти вихід із ситуацій, що видаються безвихідними».

ДОДАТОК Б

Рецензія на кінофільм «Читець», 2008 р.

(режисер – Стівен Долдрі, сценарист – Девід Гейр, продюсери – Донна Гігліотті, Ентоні Мінгелла, оператори – Роджер Дікінс та Кріс Менгес, у головних ролях – Кейт Вінслет, Ральф Файнс, Давід Крос та ін.)

«Читець» (англійськ. «The Reader») – американсько-німецька мелодрама режисера Стівена Долдрі (2008 р.), екранізація бестселера німецького письменника Бернхарда Шлінка. Роман «Читець» був вперше опублікований у Німеччині у 1995 р. Через два роки книга була перекладена англійською мовою і вийшла в США, ставши першим німецькомовним твором, який очолив чарт літературних бестселерів за версією газети «New York Times». Роман перекладений 50 мовами, мільйони його примірників розійшлися світом. Так, українською «Читець» вийшов у 2005 році у видавництві «Основи», у перекладі Петра Таращука.

Сам автор роману хотів, щоб екранізація була зроблена англійською мовою (так і відбулось), оскільки вважав, що проблематика твору стосується всього світу. З цим складно не погодитись, бо дуже багато проблем, які тут репрезентуються, є актуальними для багатьох людей і у наші часи.

Фільм «Читець» здобув низку міжнародних призів. За виконання ролі Ханни Кейт Вінслет здобула у 2009 році «Оскара» в номінації «Найкраща актриса».

Авторська команда у кінострічці підіймає найболючішу проблему усієї німецької нації – відповідальність за нацистські злочини Другої Світової війни. У фільмі відтворюється майже 40-річний період з 1958 по 1995 рік у Західній Німеччині в м. Гайдельберг.

Побудова фільму така, що тільки починаючи дивитися фільм, ми ніби самі опиняємось в історії, яку нам розповість читець. Фільм поділяється три логічні частини. Вже з перших кадрів стає очевидним, що режисер, зберігаючи основні епізоди твору, вдається до переструктурування тексту з метою більш рельєфного

зображення основних подій та сприйняття їх головним героєм. Спершу ми бачимо дорослого розчарованого, розлученого з жінкою, Міхаеля Берга у 1995 році в Берліні. У початкові кадри режисер вводить епізод, котрого не було в оригінальному тексті роману. Глядачі одразу сприймають вже дорослого Берга, який, не зважаючи на присутність жінки, видається дуже самотнім.

Чоловік дивиться у вікно і в потязі, що проїжджає повз, бачить себе в юнацькі роки, саме тоді, коли він вперше зустрів Ханну у 1958 році. Молодий Міхаель пильно вдивляється в камеру, ніби прямо в очі кожному, і такий прийом змушує глядачів поринути у глибину його душі. Він згадує себе п'ятнадцятирічним підлітком, закоханим в жінку (Ханну Шміц), старшу за нього на 21 рік. Глядачі бачать, що коханці проводять разом багато часу, Ханна Шміц просить Міхаеля читати їй книжки. Через кілька місяців жінка раптово зникає.

Потім ми вже бачимо Міхаеля через вісім років у 1966 році студентом юридичного факультету Гайдельберзького університету. Він зустрічає Ханну у залі суду, де відбувся процес над колишніми наглядачками концтабору. Їх звинувачують у смерті кількох сотень в'язнів концтабору під час їхнього транспортування у ніч бомбової атаки. Полонені жінки були закриті у церкві, коли бомба потрапила на церковну дзвіницю. Наглядачі мали можливість відкрити двері, але вони цього не зробили, і майже всі полонені загинули. Цим процесом автор піднімає найболючішу проблему усієї німецької нації – відповідальність за нацистські злочини Другої Світової війни. Перед глядачами, як і перед головним героєм, постають питання: Наскільки страшними насправді були злочини у концтаборах? Чи можна знайти виправдання тим, хто добровільно йшов на посаду наглядача? Чи був у них насправді вибір?

Автор не відповідає на ці питання, спонукає читача до пошуків власних відповідей. «А що б Ви зробили на моєму місті?» – питає Ханна суддю, коли той розпитує її про селекції, за яких певну когорту в'язнів відправляли на вірну смерть, щоб звільнити місця для новоприбулих. Суддя не зміг надати чітку відповідь. Змальовуючи дану ситуацію, Б. Шлінк підкреслює відсутність однозначно затвердженого сучасним суспільством морального канону.

Фінальною причиною, чому саме Ханні зрештою присудили довічне ув'язнення, став сфальсифікований звіт про нібито підпал церкви за версією суддівства, вчинений нею. Спростувати це міг би приклад почерку Ханни, однак вона відмовилася його надавати, натомість визнала, що це вона написала той звіт. І отримала довічне ув'язнення. Ханна зізнається у тому, чого не робила, лише для того, щоб ніхто не дізнався, що вона не вміє читати і писати

Протягом усього фільму С. Долдрі окремими ситуаціями акцентує увагу на ваді Ханни. Вона відхиляє пропозицію Міхаеля взяти почитати роман, відмовляється читати маршрут їх подорожі, в кафе (епізод, відсутній в романі, але наявний у фільмі) виглядає розгубленою з меню і замовляє те ж, що й хлопець. У момент, коли Міхаель викриває правду про недолік жінки, усі вище згадані ситуації побіжно проходять відеорядом, щоб глядач зміг простежити за думками головного героя. Герой міг би втрутитися, розповісти про ваду Ханни на суді й спростувати неправдиві свідчення. Проте він обрав бути мовчазним хронікером цього процесу.

Вісім років після суду Міхаель жив своїм життям: отримав освіту, одружився, народив доньку, розлучився. Доки однієї ночі він не дістав «Одіссею» и не начитав її вголос на касету. З тих пір він постійно відправляв жінці до в'язниці різноманітні розповіді, романи класиків та сучасників. Вона бере ті ж самі книги з тюремної бібліотеки, навчаючись читати і писати за голосом Міхаеля. Згідно з романом, Ханна знайомиться під час тюремного ув'язнення з літературою про Голокост. Вона дізнається для себе щось нове, що вводить її в жах, призводить до каяття. При цьому грамотність стає для головної героїні джерелом моральності. Вона починає обдумувати свою провину. Але сценаристи опустили дану деталь, не бажаючи, щоб фільм мав спокутний характер (спокута – психологічна реакція, що виникає через глибоке почуття провини або прагнення виправити помилки минулого)

Багато уваги в екранізації приділено й тому, як Берг страждає через Ханну. Коли він дізнається, що вона зникла, поїхала без попередження, він проводить час у ліжку в темряві. На самоті він йде на пляж і купається, намагаючись забути про Ханну. Відповівши на симпатію однокурсниці Гертруди, він полишає її посеред ночі через

спогади про любов із Ханною. Навіть багато років потому чітко зображено самотність і відлюдність героя, на що вказує й перший епізод, коли він байдуже ставиться до жінки, що провела з ним ніч. А почувши по магнітолі пісню церковного хору, що колись вони слухали разом з Ханною, чоловік гальмує машину і ледве стримує сльози на очах.

У 1988 році Міхаель отримує листа від начальниці в'язниці, у котрому говорилося, що Ханну мають звільнити достроково, а він є її єдиним зв'язком з навколишнім світом. Згодом він відвідує її, щоби сказати, що знайшов для неї житло й роботу. У день звільнення Ханни Міхаель приходить до в'язниці з квітами, але йому кажуть, що вона повісилася. Ханна залишила Міхаелю банку з грошима, які треба було віддати жінці, що єдина разом із матір'ю врятувалася від страшної пожежі у церкві. Та відмовляється від грошей. Герой пропонує пожертвувати їх єврейській організації з ліквідації неписьменності, і жінка погоджується.

Події фільму закінчуються у 1995 році, коли Міхаель відвозить свою доньку Джулію на могилу Ханни і розповідає їй їхню історію. Чоловік в перший і в останній раз навідує могилу Ханни. Таким чином режисер дає зрозуміти, що Міхаель готовий поділитися своїми почуттями і нарешті відпустити Ханну. Цей емоційно заряджений епізод виконує функцію катарсису.

Таким чином, хронологічно історія героя складається з трьох частин: від зустрічі Міхаеля та Ханни у 1958 році, коли хлопцю було 15 років, до 1966 року, коли відбувся суд над Ханною, і до 1990-х років. Тобто дорослий чоловік згадує історію юності та відтворює свої думки та переживання на протязі життя. Це створює дистанцію між тим, що безпосередньо відбувалося, і тим, як ці події він інтерпретує. «Охолоджений» ретроспективний погляд на події посилює відображення сильного бажання головного героя знайти істину, не помилитися у своїх оцінках, знайти завершальну крапку для цієї історії («Можливо, нашу історію я виклав все ж тому, що хочу позбутися її, навіть якщо й не можу цього зробити»).

Я точно можу рекомендувати для перегляду цей дивовижно захоплюючий фільм. «Читець» привертає увагу з перших кадрів і довго не відпускає після останньої сцени, викликає багато різних емоцій та переживань. Актори передали атмосферу тих часів, що зображені, почуття героїв книги. Фільм треба обов'язково подивитися особливо через те, що є багато відголосків минулого, пов'язаних з нашою сучасністю.

ДОДАТОК В

Рецензія-анотація на книгу: Джонсон Б. Фактор Черчилля.

Як одна людина змінила історію. Пер. з англ Ю. Гірича.

Харків : Віват, 2024. 400 с.

«Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію (англ. The Churchill Factor: How One Man Made History)» – книга британського політика, журналіста Бориса Джонсона, в якій розповідається про життя та діяльність державного діяча, колишнього прем'єр-міністра Великої Британії, сера Вінстона Черчилля. Книгу опублікувало 23 жовтня 2014 року видавництво Hodder & Stoughton. В Україні книга вийшла у видавництві Vivat у перекладі Юрія Гірича у 2019 році, перевидана у 2021–2022 рр., 2024 році, тому що на неї існує великий попит читачів, вона залишається актуальною та популярною, входить до топів продажів.

Це історико-біографічна проза. Борис Джонсон аналізує як досягнення політика, так і його помилки. Лідерські якості Вінстона Черчилля яскраво проявились під час Другої світової війни. Його ексцентричність, неординарне мислення, гуманізм та сміливість на полі бою, ораторські здібності сприяли тому, що він став одним з найвизначніших лідерів XX століття, лауреатом Нобелівської премії з літератури.

Життя Черчилля доводить, що видатна, геніальна, відважна людина може впливати на людей, політику як у своїй країні, так і за її межами. Б. Джонсон пояснює, як особистість Черчилля вплинула на світову політику, намагається відповісти на питання, що саме робить Черчилля унікальним і чому його «фактор» досі актуальний.